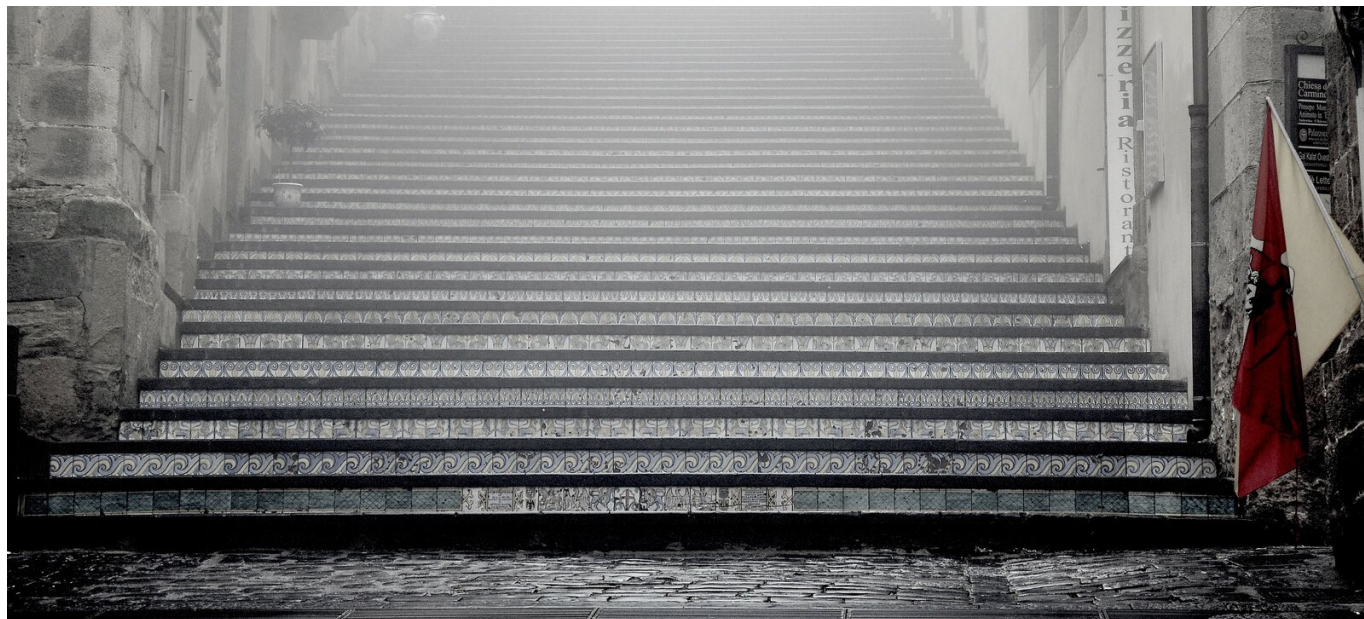

Pojedyncze czy złożone – bez problemu określone

Pojedyncze czy złożone – bez problemu określone

Źródło: *Schody*, licencja: CC BY 3.0.

Już wiesz

Przypomnij sobie, czym jest wypowiedzenie. Jakie rodzaje wypowiedzeń rozróżniamy?

Ważne!

Zdanie to wypowiedzenie, które zawiera orzeczenie. **Orzeczeniem** nazywamy część zdania, która wskazuje na czynność wykonywaną przez podmiot.

Ćwiczenie 1

Zaznacz w cytowanych zdaniach orzeczenia.

czerwony

„Już był w ogródku, już witał się z gąską”.

„Wtem chmura cienia chleb ziemi kraje,/ Listek listkowi krople podaje/ I mały deszczyk poszedł ukośnie,/ Zapłakał chłopczyk żałośnie.

„Patrzy, a tu aniołowie zebrali się i na coś czekają”.

„Fiknął kozła, plackiem spadł,/ Skoczył, zawiął, zaszybował,/ Świdrem w górę zakołował/ I przewrócił się, i wpadł/ Na szumiący senny sad”.

„Ziemia się kręci/ w sekrecie”.

„Kiedy nie miałem imienia, rozumiesz, biegałem tylko i najwyżej przeczuwałem to czy owo na temat tego czy owego, a wydarzenia trzepotały wokół mnie”.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Zapamiętaj!

Zdanie pojedyncze to wypowiedzenie, które zawiera jedno orzeczenie, np. Prometeusz **stworzył** człowieka.

Zdanie złożone to wypowiedzenie zawierające więcej niż jedno orzeczenie, np. Odyseusz **myślał**, że za kilka tygodni **wróci** do domu.

W zdaniu złożonym można wydzielić **zdania składowe (lub wypowiedzenia składowe)**, czyli zdania pojedyncze, z których zostało utworzone zdanie złożone, np. Odyseusz **myślał** (1), że za kilka tygodni **wróci** do domu (2).

W zdaniu złożonym jest tyle zdań składowych, ile orzeczeń.

Ćwiczenie 2

Połącz podane pary zdań pojedynczych w jedno zdanie złożone. Wykorzystaj wybrane spójniki spośród podanych: albo, i, więc, ale, lub, dlatego, lecz. Utworzone zdania zapisz poniżej lub w zeszycie.

1. Wygrasz. Przegrasz.
2. Wziąłem lekarstwa. Szybko wyzdrowieję.
3. Dostałam gitarę. Nie gram na niej.
4. Idą ulicą. Oglądają wystawy sklepowe.
5. Denerwujemy się. Musimy czekać.

Ćwiczenie 3

Ułóż zdania złożone, wykorzystując podane słowa: ponieważ, żeby, który, kiedy, że. Zapisz je w wyznaczonym miejscu. Pamiętaj o użyciu właściwych znaków interpunkcyjnych.

Ćwiczenie 4

Przekształć podane zdania w jedno zdanie pojedyncze.

1. Julia ma dwanaście lat. Chętnie ogląda filmy przyrodnicze.
2. Widzowie byli zdumieni. Patrzyli na sztuczki iluzjonisty.
3. Strażak zachował się odważnie. Otrzymał medal od komendanta.
4. Zasadzę kwiatki w ogrodzie. Obficie je podleję.

Ćwiczenie 5

Ułóżcie przysłowia. Wyjaśnijcie ich znaczenie. Zastanówcie się, w jakiej sytuacji można ich użyć.

kto szybko daje., od miecza ginie., ponieśli i wilka., matkę po sercu głaszczcie., karawana idzie dalej., tym na starość trąci., a w sobotę łeb ucieli.

Kto dziecko chwali,	
Kto mieczem wojuje,	
Dwa razy daje,	
Czym skorupka za młodu nasiąknie,	
Nosił wilk razy kilka,	
Pies szczeka,	
Indyk myślał o niedzieli,	

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij znaczenie trzech wybranych przysłów z ćwiczenia 5. Zastanów się i napisz, w jakiej sytuacji można ich użyć.

Ćwiczenie 7

Z podanych zdań pojedynczych utwórz zdania złożone połączone spójnikami, zaimkami lub oddzielone przecinkami i zapisz je w wyznaczonym miejscu.

1. Zmarłem. Nie rozchorowałem się.
2. Wieje wiatr. Liście spadają z drzew.
3. Szedł. Śpiewał.
4. Była to wielka sala. Służyła do przyjmowania gości.
5. Siedzę w fotelu. Czytam książkę.
6. Anna miała sześć lat. Rodzice kupili jej rower.

Ćwiczenie 8

Dokończ zdania tak, aby powstały zdania złożone. Odpowiedz, jak zastosowany spójnik wpływa na ich treść.

1. W wakacje pojadę nad morze i...
2. W wakacje pojadę nad morze, ale...
3. W wakacje pojadę nad morze, ale...

Zapamiętaj!

Zdania składowe mogą być wobec siebie w stosunku współrzędności. W takich zdaniach wypowiedzenia składowe są niezależne od siebie, nie określają się wzajemnie, np. *Świeci słońce i pada deszcz*. Tego typu wypowiedzenia nazywamy zdaniami **złożonymi współrzędnie**.

Zdania składowe są wówczas połączone spójnikami: i, oraz, a, ani, ni, zarazem, a także, jak również; albo, lub, czy, bądź; a, ale, lecz, jednak, natomiast, tymczasem, zaś; więc, toteż, dlatego, zatem. Zdania składowe w zdaniach złożonych współrzędnie mogą się również łączyć bezspójnikowo.

Zdania składowe mogą też być wobec siebie w stosunku nadrzędno-podrzędnym, kiedy jedno ze zdań określa drugie (rozwija je, dopowiada jego treść), np. *Śpieszę*

się, ponieważ zaraz mam pociąg.

Takie zdania nazywamy **złożonymi podrzędnie**. Zdania składowe są wówczas połączone spójnikami (np. ponieważ, że, żeby, bo, jeśli, aby itp.) lub zaimkami (np. który, kiedy, ile, gdzie, tym, kto).

Ćwiczenie 9

W podanych zdaniach złożonych podrzędnie zaznacz żółtym kolorem zdanie nadrzędne (określane). W zdaniach złożonych współrzędnie na fioletowo oznacz łączący zdania składowe spójnik.

żółty fioletowy

Poszedł do apteki, bo chciał kupić lekarstwo.

Poczułem straszny głód, kiedy się obudziłem.

Umówiłem się, więc cierpliwie czekałem.

Dzisiaj na matematyce strasznie się denerwowaliśmy, bo pisaliśmy trudną klasówkę.

Po prostu powiedz jej, o której przychodzisz ze szkoły.

Historii uczy nas pani, która świetnie opowiada o przeszłości.

Zdawałem egzamin, ale nie mam nadziei.

Zbieraj grzyby z dorosłymi, jeśli nie chcesz zebrać muchomorów.

Uczysz się czy idziesz na podwórko?

Ćwiczenie 10

Uzupełnij zdania, odpowiadając na pytania umieszczone w nawiasach tak, aby powstały wypowiedzenia złożone podrzędnie. Zapisz je w wyznaczonym do tego miejscu.

1. Nie odrobiłem lekcji, (dlaczego?)...
2. Marek czekał na kolegę, (którego?)...
3. Codziennie opowiadała nam, (o czym?)...
4. Mecz wygra ten, (kto?)...
5. Okazało się, (co?)...
6. Poszliśmy tam, (gdzie?)...
7. ...(Kiedy?), gram na komputerze.
8. ...(Mimo co?), chodził boso.

Ćwiczenie 11

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY-SA 4.0.

Ćwiczenie 12

Z podanych par zdań pojedynczych utwórz wypowiedzenia złożone współrzędnie. Zastosuj właściwe spójniki i odpowiednią interpunkcję.

- Malował ściany swojego pokoju. Zabrakło mu farby.
- Kupiłam bilet. Pójdę na koncert.
- Malował ściany swojego pokoju. Zabrakło mu farby.
- Oliwia lubi być tajemnicza. Nie powiedziała mamie o planowanej urodzinowej imprezie-niespodziance.
- Przeczytał książkę. Wysłucham audiobooka.

Ćwiczenie 13

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 14

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 15

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY-SA 4.0.